

Till
Miljö- och Stadsbyggnadsnämnden i Nacka kommun

Medborgarförslag för ett levande och attraktivt centrum i Älta

Älta står inför stora förändringar med en förtätning som bland annat innebär att centrum uppgraderas. Det är i grunden mycket positivt. Samtidigt ser vi med oro på hur det tilltänkta kulturhuset hanteras i den föreslagna detaljplanen för centrumområdet liksom det faktum att bibliotekets lokaler är knappt tilltagna och dåligt disponerade. Vi ställer oss även kritiska till planerna på att skapa lokaler för kultur och fritid i den nya Stavsborgsskolan. Sveriges Kommuner och Landsting har nyligen gett ut skriften ”Framtidens kulturlokaler” av Örjan Wikforss, arkitekt och professor vid KTH. Wikforss konstaterar inledningsvis att kultur handlar allt ”mindre om att vara åskådare och mer om att själv utöva kultur” (sid 8). Samtidigt sätts kulturlokalerna in i ett vidare sammanhang:

”Den tilltagande segregationen i samhället driver frågan om lokaler för kultur och fritid. Det som fattas är ju mötesplatser av olika slag som inte kräver kommersiella motprestationer /---/ Lokaler för denna verksamhet ska klara av flera uppgifter samtidigt. De ska vara mötesplatser, men också scener och verkstäder för kulturproduktion (sid 8) /---/ Det är i högsta grad fråga om speciella lokaler /.../ men det är också en fråga om läge i staden och lokalernas tillgänglighet och symbolvärde (sid 28) /---/ Mycket tyder på att kommunerna, vid sidan om det centralt belägna kulturhuset (t.ex. Dieselverkstaden, vår anmärkning), kommer att ställas inför den nya uppgiften att bygga små kulturhus i bostadsnära lägen för eget skapande och möten (sid 30).”

Wikforss berör även den betydelse ett kulturhus kan få för den omgivande stadsmiljön med rätt placering och arkitektur:

”Central placering i bostadsnära lägen är avgörande för att erhålla tillräcklig exponering av verksamheterna i kulturhusen. Exponeringen kan förstärkas genom särpräglad arkitektur /---/ Med en klok placering av lokaler för kultur och möten kan man påverka, förändra och förbättra flödena i området och skapa tryggare, upplysta och befolkade nya platser som alla människor vågar besöka (sid 30) /---/ Med publikdragande kulturhus kan man också skapa nya målpunkter i staden och därmed nya attraktiva lägen även för andra verksamheter” (sid 29).

Citaten från Wikforss sätter fingret på flera viktiga frågor, som ligger till grund för vårt förslag. Det är teman som utvecklas närmare nedan.

ATTRAKTIVT OCH LEVANDE CENTRUM

Kultur i olika former bidrar till attraktivitet. Kulturen aktiverar våra sinnen och skapar en mer upplevelserik stadsmiljö med en atmosfär som få andra verksamheter kan bidra med. Det är inte bara positivt för de näringsidkare som redan finns på platsen utan kan även främja nya företagsetableringar. Därför är frågan om kulturhusets placering och utformning mycket viktig även för Företagarföreningen i Älta centrum.

Att Älta redan har ett kulturhus mitt i centrum innebär en enorm potential. Om det nya kulturhuset placeras i källarplan med entré från en undanskymd sidogata går denna potential helt förlorad. Istället vill vi ha ett kulturhus med entré mot torget, som öppnar sig mot sin omgivning och berikar det offentliga rummet. Så får vi ett attraktivt och levande centrum där torget utgör den självklara mittpunkten.

TILLGÄNGLIGHET, MÖTEN OCH INTEGRATION

Älta är liksom många andra orter segregerat, vilket förstärker de sociala klyftorna och skapar grogrund för motsättningar. Genom ett levande centrum med en tillgänglig och attraktiv icke-kommersiell mötesplats som fungerar året om kan den fysiska miljön istället främja möten, socialt kapital (sociala band, tillit) och ”samspelsintegration”.

Kulturbyggnader som tydligt annonserar sig ut mot centrala stråk gör kulturen synlig i stadsbilden och därmed mer tillgänglig. Samtidigt visar forskning att barn och ungdomar som deltar i organiserade aktiviteter (fasta tider, avgift) ofta kommer från hem med ett relativt stort kulturellt och ekonomiskt kapital. Omvänt gäller att barn och unga som besöker öppna verksamheter som fritidsgårdar (drop-in, gratis) ofta kommer från hem med mindre resurser. Om fritidsgården, biblioteket och kulturhuset lokaliseras till samma byggnad med en gemensam entré mot torget och delade ytor sänks trösklarna ytterligare och fler möten kan uppstå. I dagens förslag har verksamheterna separata entréer och relativt svaga kopplingar mellan sig.

FRAMTIDENS BEHOV AV KULTURLOKALER

Med den planerade utbyggnaden av Älta kommer befolkningen att öka markant. I utredningen KUN 2016/76 konstaterar Nacka kommun att dagens kulturlokaler inte är tillräckliga för att möta behoven hos en växande befolkning. Därför är det anmärkningsvärt att de lokaler som nu planeras för kulturhuset och biblioteket inte är större medan ytornas disponering är långt ifrån optimal. I praktiken innebär det att Kulturknuten till stora delar blir ett scenrum, dit man kommer för att *konsumera* kultur. Andra delar av verksamheten som innebär att besökarna också själva får *producera* kultur får däremot stå tillbaka, till exempel målarkurser och skapande verkstäder av olika slag. Det riskerar i sin tur att ta död på det engagemang som finns bland oss Ältabor. För bibliotekets del innebär det att man förblir trångbodda och får än svårare att svara upp mot behoven av såväl tysta studieplatser som möten och barnaktiviteter. Ändamålsenliga och rymliga lokaler är med andra ord avgörande för att möjliggöra en bred och mångfacetterad verksamhet av hög kvalitet även i framtiden.

De kommunala folkbiblioteken har generellt ett mycket brett uppdrag med uppgifter som ibland hamnar i konflikt med varandra, särskilt i öppna lokaler med begränsad yta som är dåligt anpassad för ändamålet. Många gånger är biblioteken också de enda icke-kommersiella offentliga rummen inomhus på sin ort, vilket gör funktionen som mötesplatser för olika målgrupper med skiftande behov extra viktig. Med väl tilltagna lokaler kan kulturhuset istället avlasta biblioteket och göra det möjligt att fokusera mer på litteratur, läsande och studier i bibliotekslokalerna.

SAMNYTTJADE SKOLLOKALER – PLUS ELLER MINUS?

Att skollokaler samnyttjas och används efter skoltid är i grunden bra men god stadsplanering måste alltid utgå från den specifika platsens förutsättningar. På orter där kulturlokaler saknas kan det vara ett smart sätt att ge plats åt kultur, men i Älta finns däremot en stor risk att kulturhuset dräneras på många av sina sociala värden, som skolan inte kan återskapa.

- Ett kulturhus kan fungera som en mötesplats dit många lockas för att ”bara vara”. Här finns ett **aktivt värdskap** som gör platsen öppen och inbjudande. Till skolans lokaler kommer i första hand en målgrupp som aktivt söker sig dit för specifika aktiviteter.
- I ett kulturhus finns också en **samordnande funktion** som kan underlätta samarbeten av olika slag. Samtidigt kan konst exponeras i lokalerna, vilket ger en annan helhetsupplevelse av platsen. Det är synergier som inte uppstår av sig själva i skolan. Här blir det mer av parallella aktiviteter i olika rum, där material måste städas undan för att lämna plats åt undervisning.

- Skolan är en oerhört viktig samhällsfunktion men det finns grupper som inte söker sig dit naturligt eller behöver andra platser att vara på. Kulturhuset fungerar däremot som ett slags **”third space”** eller en frizon bortom hem (1) och arbete/skola (2).
- Slutligen kan **ett kulturhus med läge vid torget** få stor betydelse för att skapa ett levande centrum med en dynamisk och upplevelserik stadsmiljö. Det är ett arbete som skolan med sin placering aldrig kan göra.

Även om det kan finnas argument för ett samnyttjande av Stavsborgsskolans lokaler anser vi att det är viktigt att lyfta blicken och se till en vidare lokal kontext. Vilka värden tillförs, vilka riskerar att gå förlorade och vad blir det sammanlagda utfallet? Vinner Älta som lokalsamhälle på det i slutändan? Vi tror inte det. Skollokaler för uthyrning kan aldrig kompensera för ett kulturhus som utarmas. Samtidigt förskjuts tyngdpunkten i Ältas kulturliv på ett sätt som gör kulturen mindre tillgänglig och inte gynnar ett attraktivt och levande centrum. Förnyelsen av centrum är en stor och viktig satsning. Då måste ambitionen också vara att utvecklingen ska leda till tydliga förbättringar för alla verksamheter och att den potential som finns verkligen tas tillvara. Inte tvärtom.

VÅRT FÖRSLAG

Vårt förslag handlar inte bara om de kulturella verksamheterna i sig. Istället utgår vi från ett bredare stadsbyggnadsperspektiv som i första hand lyfter fram de värden som kulturen med rätt förutsättningar kan bidra med i stadsmiljön och lokalsamhället i stort – attraktivitet, social sammanhållning och integration. Mot denna bakgrund vill vi uppmana miljö- och stadsbyggnadsnämnden att ta ett rejält omtag kring placeringen och utformningen av kultur- och fritidskvarteret i Älta centrum. Vi vill se:

- Ett kulturhus med **ändamålsenliga, ljusa och rymliga lokaler** om minst 1250 kvm och ett bibliotek om minst 500 kvm, i enlighet med utredningen KUN 2016/76 och PM ”Inriktning för kultur- och fritidskvarter i Älta centrum” från 170120.
- Ett kulturhus **som tydligt annonserar sig ut mot torgets offentliga rum** med en inbjudande entré och en arkitektur som signalerar dess betydelse i lokalsamhället.
- Ett kulturnav där kulturhus **samlokaliseras och får tydliga rumsliga kopplingar med bibliotek och fritidsgård**, gärna i form av gemensam entré och en delad yta med café och sittplatser i mitten.
- **Att planerna på kultur- och fritidslokaler för uthyrning i Stavsborgsskolan omprövas till förmån för samlade lokaler i ett rymligt kulturhus i centrum.** För ökad resurseffektivitet kan samnyttjande av ytor mellan fritidsgård, bibliotek och kulturhus utredas. Det bör i så fall ske i nära dialog med alla berörda verksamheter.

Älta den 15 augusti 2019

<Borttaget pga personuppgifter>

<Borttaget pga personuppgifter>

<Borttaget pga personuppgifter>